

Съдържание

1. Отпътувания.....	9
2. Срутени митове.....	23
3. Градината разцъфва	38
4. Принудителен брак.....	77
5. Счупена карта.....	109
6. Гости на Хосни Мубарак.....	132
7. Моят дом е моята крепост	166
8. Нашата Амира	202
9. Разопаковане на багажа.....	221
10. Нова страница.....	250
11. На неговите плещи	272

Послеслов

#мъкитенарожденотоправо	305
-------------------------------	-----

1.

Отгътувания

Вървахме по почти пустите улици, с надеждата да намерим изход от Газа.

Долавях надигащото се притеснение на своите приятели – всички бяхме чужденци и живеехме в град Рамала на Западния бряг. Пресякохме главната улица „Омар ал Мухтар“ и поехме към един паркинг. Докато приближавахме, шумът от студения зимен дъжд кълтеше по металния покрив на таксиметровата стоянка. Тъй като и времето, и политическото напрежение на Първата интифада от 1988 година държаха хората в домовете им, не бяхме съвсем сигурни какви са възможностите ни за транспорт.

Влязохме в паркинга и забелязахме самотно такси. Запаленият дизелов двигател потракваше ритмично по характерния си начин. Известен като „сервиз“, този модел мерцедес седан за седем пътници представляваше на практика целият градски транспорт на Западния бряг на Ивицата Газа в края на 80-те години на ХХ в. Обикновено потегляше едва когато всички места се запълнеха – трима на средната седалка, трима на тази зад нея и един отпред.

Ние бяхме шестима, затова трябваше да изчакаме още един пътник или да платим за празното място. Но когато стоянката, до която беше спряла колата, се

разкри изцяло пред погледите ни, забелязахме там да стои още един мъж, който пушеше, сгушен във върхната си дреха заради студа. Той дръпна за последен път от цигарата си. Присвил очи през дима, вдиша дълбоко, изпусна дъха си и издуха сиво-бялата струя във влажния въздух, после изхвърли фасата и го смачка върху напукания асфалт с върха на обувката си. Петата му се завъртя напред-назад, сякаш махаше за сбогом на цигарата. Поне сега таксито щеше да е пълно и шофьорът можеше да тръгне за Рамала.

Ние бяхме малка група учители от управляваното от квакери училище „Приятелите“ и откакто израелците бяха затворили всички палестински училища по Западния бряг, просто търсехме начин да бъдем полезни. През последните два дни бяхме посещавали болници, домове и бежански лагери и бяхме събирали показания от жертви на политиката на „сила, мощ и побой“ на Ицхак Рабин – проваленият опит на тогавашния израелски премиер да смаже палестинското въстание буквално чрез подчиняване на населението чрез насилие. Войниците нападаха безразборно хората, независимо дали участваха в демонстрация, друга политическа активност или в нищо. Хайките им чупеха костите на жертвите с палки, докато другарите им държаха крайниците изпънати. В маслиновите горички и полята на Западния бряг за същата цел се използваша камъни.

Таксито подскачаше и газеше в калната вода по улиците на Газа, докато си проправяше път на север към пропускателния пункт Ерез. Представихме се на седмия пътник. Името му беше Зейн Мадждалауи. Роден и израснал в бежанския лагер Шати в западния край на град Газа, сега той беше студент в университета „Бирцайт“ близо до Рамала.

Пълното такси обсъждаше шумно Газа. Групата ни

идваше тук за четвърти път и разликата между това място и относителните просперитет и спокойствие на Рамала бяха поразителни. След като бяхме пътували около двайсетина минути на север, стигнахме кръстовище при Ашкелон, първия израелски град на главния път, който извеждаше от Газа. Таксито забави и спря, а Зейн, който седеше точно зад мен на последната седалка, посочи към сграда вляво, която се извисяваше над кръстовището: пясъчножълта постройка на три етажа с няколко прозореца, които бяха поставени високо. Намираше се по-встрани от пътя в сравнение с другите здания наоколо. Заобикаляше я варосана бетонна ограда със спирали от бодлива тел отгоре.

– Това е затворът „Ашкелон“ – информира ни той, – където бях политически затворник.

Лицата ни се извърнаха едновременно към внушителния комплекс.

– Колко време беше в затвора? – попита някой.

Хвърлих поглед към двора след предната порта. Над него се извисяваше наблюдателна кула с автомат, прицелен към терена отдолу.

– Петнайсет години – отвърна той безпристрастно.

Досега се бях задоволявала само да слушам мълчаливо от средната седалка, твърде уморена и потънала в мислите си, за да се включа в общия разговор особено с този непознат. Но при тези думи се обърнах рязко в седалката си.

– Петнайсет години?! – изстрелях.

За пръв път се възрях в лицето му. Имаше зелени като морето очи, които искряха игриво.

– *Na'am*. * Да. Петнайсет години.

Погледът ми се задържа върху него, докато се опит-

* Да (араб.). – Бел. прев.

вах да намеря отговор. Нямах такъв. Чак тогава забелязах скритата тъга в бръчките около очите му.

Първият ни ден в Газа беше започнал в кантората на известен адвокат по човешките права. Тауфик Салем. Оттам с приятелката ми Елън бяхме откарани до Джебалия, най-големият от осемте лагера на Газа, в който тогава живееха над седемдесет и пет хиляди бежанци, разположени на малко повече от един квадратен километър. Водач ни беше жител на лагера на име Абдел Карим. Той беше слаб и пъргав и говореше през постоянно стиснати челюсти, но изражението му се смекчаваше и придобиваше характерна дяволитост, когато се усмихваше. Возихме се в неговия яркооранжев фолксваген костенурка и накрая спряхме пред малка постройка от бетонни тухли. Той почука на вратата от гофриран метал и след това ни въведе в една стая.

Стори ни се, че влизаме в болнично отделение: петима или шестима мъже, чиято възраст варираше от ранна тийнейджърска до малко след трийсет, лежаха върху наредени по бетонния под матраци. Бяха превързани, с гипс, с насинени в различни степени очи, с подути и разранени лица. Преди няколко вечери група войници бяха нахлули в къщата, докато те играели карти и гледали телевизия след вечерния час в осем. Тези, които можеха, ни разказаха какво се беше случило – прикладите на пушките, тежките дървени палки, – понякога присвивайки очи от усилието. Керосиновата печка в средата на стаята се мъчеше да разпръсне студа, сковал Газа, а върху нея имаше чайник, който свистеше и бавно кипеше. Никога преди това не си бях

представяла, че човешките тела могат да изглеждат по такъв начин.

При последното си идване в Газа с Елън бяхме посетили ранени палестинци в двете главни болници. По случайност се оказа, че мъжът, който ни беше закарал дотам, е братът на Зейн: Лютфи. Искахме да изпратим подарък на Лютфи, за да му благодарим за отделеното време, и започнахме да дирим Зейн, който да му го предаде при следващото си пътуване до Газа. Пратихме му съобщение по друг чужденец, висок, рус британец на име Крис, който работеше в отдела за връзки с обществеността на университета „Бир Зайт“.

Няколко дни по-късно, когато се прибрах от пазар, съквартирантката ми Надя ме информира, че ме е търсил „мъж с красиви зелени очи“. Отне ми малко време, но се досетих кого имаше предвид. Зейн беше оставил бележка с телефонен номер, на който да го намеря. Купих бутилка арак – измамно бистър анасонов алкохол, познат из целия арабски свят – и насрочих нова среща със Зейн в моя апартамент.

Почукване на вратата на малката остъклена веранда разтресе половината прозорци по нея и замести позвъняването. Отворих металната врата, която отделяше къщата от верандата, и надникнах навън. Видях гладкото обло теме на гола глава. Завъртях ключа в ключалката. Зейн се обърна с лице към мен и слезе от стъпалото, докато отварях вратата.

– *Marhaba** – поздравих го.

– *Marhabtayn!*** – поздрави и той и на лицето му грейна широка усмивка.

* Добре дошъл (араб.). – Бел. прев.

** Стандартен отговор на *marhaba* (араб.). – Бел. прев.

Разбрах какво имаше предвид Надя за очите му.

– Моля, заповядай.

Направих му знак да влезе в малката ни всекидневна и му предложих чай. Отпихахме от кехлибарената течност от стъклени чаши без дръжки, от каквито обикновено пиеха чай в Близкия изток, и разговаряхме – за незабравимите впечатления от първото ми посещение в Газа, за вече общите ни познати, за прекъснатото следване на Зейн. Когато му споменах, че имам интерес да се върна в Газа, за да чуя още истории, той ми предложи да ме закара след няколко дни, защото колата му вече била поправена.

От по-ранния ни разговор в таксито и от това, което си казахме, докато пиехме чай, установих, че у Зейн имаше много повече, отколкото бях очаквала. Той беше дълбоко свързан със своята общност, но макар да се придържаше към обичаите и традициите, им се и надсмиваше. Не бяха много мъжете, лежали в затвора, които влизаха в университет на трийсет и една години и отлагаха още брака и създаването на семейство в общество, което ценеше високо и двете. Но интелектуалното му любопитство бе неустойимо също като остроумието му. Един традиционен брак би бил ограничаващ както за Зейн, така и за съпругата му.

Външният му вид и чарът му бяха еднакво неконвенционални. Беше плешив, с изключение на ниско обръснат пръстен коса в долната половина на главата му, гладката му кожа бе един нюанс по-светла от смуглия цвят, който най-често се срещаше сред палестинските мъже. Високите му скули се издигаха още повече, когато се усмихваше, което беше често. Отне ми обаче известно време да идентифицирам може би най-необичайното в лицето му: той нямаше мустаци.

През следващите месеци той ме взеше до различни

места в малкия си бежов фиат. По пътя, виещ се между заоблените хълмове и маслиновите горички на Западния бряг, който минаваше покрай манастира „Латрун“ от деветнайсети век и бавно се спускаше към долината, която се преливаше в песъчливите полета на Ивницата, той започна да ми разказва своята история и аз го слушах мълчаливо.

Родителите на Зейн, Омар и Асма Мадждалауи, избягали от Симсим през 1948 година заедно с останалите жители на тяхното село. Спасявали се от Накба, или катастрофата, войната, която сложила началото на Държавата Израел. Тръгнали към Газа заедно с четирите си деца, като погребали две по пътя. Двама синове им се родили в бежанския лагер в Шати, първият от които бил моят нов приятел Зейн.

През 1967 година израелската армия влязла в Газа. Тази армия била наследник на онази, прогонила семейството на Зейн от Симсим двайсет години по-рано. Военната окупация създавала ново поколение съпротива в Палестина, водена от идеала за независимост и антиколониалните движения от онези години (лидерът на съпротивата в Газа носел прякора „Гевара Газа“). Гръбнакът на новата палестинска съпротива били младите мъже и жени от лагерите, първоначално заселени от техните родители. Сред тези бойци бил и Зейн.

Прекарал голяма част от детството си с по-големия си брат Абдула, на когото се възхищавал и който вече бил женен и живеел отделно. Абдула бил страстен арабски националист и работел като учител в Саудитска Арабия през 1967 година, когато израелската армия влязла в Газа и му отказала разрешение да се завърне,

както сторила и с повечето палестинци, които били извън страната по онова време. След войната напуснал Саудитска Арабия и отишъл в Египет, но накрая властите там го изгонили. И той се преместил в Бенгази, Либия, където си намерил работа като учител и отгледал пет деца. Абдула повече никога не видял родителите си. Успял да се върне в Газа едва четиресет години по-късно.

Зейн бил на тринайсет, когато израелците за пръв път окупирали Газа, отличен ученик и зеницата на окото за своя баща. До дванайсетгодишна възраст бил научил наизуст половината Коран, постижение, подсказващо за остър и любопитен ум, способен на силно съсредоточаване. То направило изключително горд баща му, който бил ислямски теолог, учил в университета „Ал Азхар“ в Кайро, нещо като „Харвард“ за мюсюлманския свят.

Като тийнейджър Зейн показал и други таланти, сред които точен мерник с ръчна граната. Присъединил се към съпротивата и участвал в нападение над военен патрул в лагера в Шати през 1970 година. Гранатата, която хвърлил, убила войник. Зейн бил на седемнайсет.

Съдил го израелски военен съд и станал известен като „смеещия се подсъдим“, наречен така от вбесения съдия, чието чукче не можело да спре смеха на Зейн по време на целия процес. Той обаче утихнал, когато произнесли присъдата: доживотен затвор.

Зейн бил един от най-младите политически затворници, чийто брой нараствал, докато израелците смазвали палестинската съпротива срещу окупацията. Години по-късно, когато се запознах с един от другарите на Зейн от затвора, той ми разказа за деня, в който Зейн бил доведен, за да започне излежаването на присъдата си.

– Не можехме да повярваме на очите си, когато той влезе в килията – възкликна Фатхи и се усмихна на спомена. – Питрахме надзирателите: „Кое е това дете, което ни водите?“

Зейн се явил на матура и получил диплома за средно образование в затвора. След това започнало истинското му образование.

Палестинските политически затворници със своята строга организация, дисциплина и акцент върху интелектуалното израстване създали субкултура, която не само била издръжлива, но имала влияние и извън стените на затвора. Тези организации станали известни като „Университетът на Палестина“. Техните випускници били самоуки интелектуалци, писатели, художници и политици, които влияели върху хода на палестинската история в и извън затвора и в и извън Палестина. Много затворници изучавали иврит и английски, тъй като бързо им ставало ясно, че ще им трябват познания по иврит, за да преговарят с надзирателите, и по английски, за да контактуват с Червения кръст. Зейн се хвърлил да учи езици, наслаждавал се на културните идиоми, вградени в съответните общности и истории. Прочул се и с политическите си коментари и анализи, написани на парчета хартия и свити на руло до размерите на капсула, които били изнасяни нелегално от посетители.

По време на военната инвазия на Израел в Ливан през 1982 година трима еврейски войници били пленени от ООП (Организацията за освобождение на Палестина). През 1985 година те били разменени за 1150 палестински политически затворници. Сред тях бил и Зейн. Бил на трийсет и една години. Повечето от *muharrareen*, „освободените“, използвали обезщетенията, осигурени от ООП, за да се оженят и да създадат се-